

STJEPAN MATKOVIĆ

KORESPONDENCIJA VLADIMIRA ČOPIĆA S ISOM KRŠNJAVIM¹

Stjepan Matković
Hrvatski institut za povijest
Opatička 10
HR 10000 Zagreb
matkovic@isp.hr

UDK: 929Čopić, V.(044)
929Kršnjavi, I.(044)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2020-10-02

Članak donosi korespondenciju koju je Vladimir Čopić upućivao Isidoru Kršnjavomu od 1912. do 1923. godine. Uvodni dio teksta donosi pregled biografskih podataka. U fokusu se nalazi Čopićeva pripadnost mladohrvatskomu pokretu koji je Kršnjavi podupirao. Isto tako ukazuje se da je Čopić kao student uživao naklonost staroga Profesora. Najveći broj priloga odnosi se na Čopićevo javljanje iz ruskoga zarobljeništva tijekom Prvoga svjetskog rata. U njima se očituje njegovo raspoloženje i opisuju ponovni susreti s predratnim suradnicima koji su također bili zarobljeni na različitim bojištima. Korespondencija pokazuje da ni Čopićevo pristajanje uz boljševizam nije narušilo prijateljstvo i njegovo poštovanje prema staromu Kršnjavome.

Ključne riječi: Vladimir Čopić, Iso Kršnjavi, mladohrvatski pokret, Senj, Prvi svjetski rat, komunizam

U bogatoj ostavštini Ise (Izidora) Kršnjavoga (1845. – 1927.) sačuvano je više pisama, razglednica, dopisnica i čestitki koje mu je uputio njegov vjerni učenik Vladimir Čopić (1891. – 1939.) uoči Prvoga svjetskog rata, za rata i u poraću.² S obzirom na to da taj materijal pokriva širi vremenski luk od 1912. do 1923., u kojem je Čopić sazrijevao i pritom doživio korijenite promjene u ideološkim pogledima, može se ustanoviti da je riječ o značajnom izvoru za poznavanje njegove biografije. Osim toga, 130. godišnjica Čopićeva rođenja

¹ Članak je nastao iz potporu Hrvatske zaklade za znanost u okviru projekta IP-2019-5148 Mappar.

² Pisma se čuvaju u Hrvatskom državnom arhivu (HDA), fondu Isidor Kršnjavi, HR-HDA-804, serija Korespondencija, podserija 125, kut. 12. Jedan prilog od 7. rujna 1916., koji je uvršten u ovu korespondenciju, zapravo je Brkićeva dopisnica upućena Kršnjavome koju je Čopić supotpisao.

dobar je povod da se obnovi zanimanje za njegov život, čije je meandre zbog dubokih zaokreta u pojedinim etapama teško shvatiti.

Pisma upućena Kršnjavomu prije su svega vrijedan prilog za razumijevanje ranoga razdoblja Čopićeva životopisa. Poznati su podatci o njegovu rođenju, djetinjstvu, obiteljskom okruženju i pohađanju gimnazije u Senju. Pisma pokazuju da se Čopić i poslije vraćao svomu rodnomu gradu, dobrim dijelom i zbog skrbi za roditelje. Još tijekom studiranja u Zagrebu često je dolazio u Senj. Nakon povratka iz Prvoga svjetskog rata ponovo je boravio u zavičajju, ali ovaj put kao jedan od istaknutijih komunista u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, koji je osvojio mandat u Ustavotvornoj skupštini upravo u izbornoj jedinici u kojoj se nalazio Senj.

Dio Čopićeve korespondencije s Kršnjavim dosad su u svojim radovima koristili povjesničari Ivan Očak i Vinko Antić.³ Obojica su pritom iznijela ključne obavijesti o Čopiću, bilo da je riječ o njegovu čitavu životnom putu (Očak) ili pak o senjskoj epizodi gimnazijskoga školovanja (Antić). Međutim, Čopićevim prilogima pristupili su na selektivan način, tako da ih nisu ni prepričavali ni objavili u cjelovitu obliku, nego su ih prilagodili temama za koje su mislili da ih treba naglasiti. Drugi su se povjesničari u svojim prilogima o Čopiću pak oslanjali na njihove obavijesti i interpretacije.⁴ Među njima je i Vlado Oštrić, koji je iznio najsustavniji pregled dotad objavljenih tekstova o ranoj fazi Čopićeva djelovanja, ukazujući na "trag u dopisivanju" koji se odnosio na njegove veze s Kršnjavim. Oštrić je uočio da su svi autori spoznali ranu etapu Čopićeva razvitka, koja je bilo

Sl. 1. Vladimir Čopić kao narodni poslanik KPJ u Ustavotvornoj skupštini 1920. godine.

(izvor: P. ROGIĆ, 1979, 101)

³ V. ANTIĆ, 1978, 15–50.

⁴ M. SOBOLEVSKI, 1976, 9–16; V. OŠTRIĆ, 1979, 109–118 i S. KOPRIVICA-OŠTRIĆ, 1979, 83–88.

obilježena pripadnošću pravaštvu, ali uz opasku da je nisu "određenije i preciznije identificirali".⁵ Zbog toga je dopunio prikupljene obavijesti analizom pisanja glavnih poznavatelja opće povijesti pravaške ideologije i političkih kretanja na Sveučilištu u Zagrebu na temelju kojih je ukazao na Čopićev put od pravaštva do komunizma. Valja još spomenuti radove Pavla Rogića i Ante Glavičića, koji su bacili više svjetla na Čopićevu povijest prije ulaska u komunističku stranku. Pritom, za razliku od navedenih autora, nisu poznavali pisma koja je Čopić slao Kršnjavomu, nego su iznosili osobna svjedočanstva ili neke druge izvore koje su preuzimali kasniji istraživači. Zbog toga nisu mogli spoznati određene veze koje je Čopić uspostavio u Zagrebu prije Prvoga svjetskog rata, ali su potvrdili njegovu pripadnost pravaštvu.⁶

S obzirom na opseg svoje produkcije i izbora da napiše cjelovitu biografiju jednoga od vodećih komunista u međuratnom razdoblju, Očak je najviše nastojao istražiti veze između Kršnjavoga i Čopića.⁷ Očak je usto bio i sustavni istražitelj biografija brojnih Hrvata koji su djelovali u sklopu carske Rusije i još više za vrijeme Sovjetskoga Saveza. Već je spomenuta njegova selektivnost u pristupu tim vezama. Rješenje za takav pristup vjerojatno leži u činjenici da Očak nije ni mogao uočiti sve materijale iz arhivskoga fonda Kršnjavoga. Naime, u jednom od svojih članaka zabilježio je da se Čopićevi dopisi upućeni Kršnjavomu sastoje od 9 pisama i 7 dopisnica.⁸ Međutim, suvremeni analitički inventar koji se bavi fondom Kršnjavoga bilježi 29 priloga (5 pisama, 9 razglednica i 15 dopisnica).⁹ Razlika je vjerojatno nastala u nesredjenosti arhivskoga fonda. Nadalje, komparativnim čitanjem Očakovih radova uočava se da se u početku najviše oslonio na Antićevo istraživanje, koji je pak saznanja o Čopićevim pismima prvo dobio od Miroslave Despot, poznate stručnjakinje za ekonomsku povijest.¹⁰ Despot je kao redovita istraživačica arhivskoga gradiva u zagrebačkim arhivima radila i na bogatoj Kršnjavijevoj ostavštini, detektirajući među prvima navedenu korespondenciju i upućujući svoga kolegu na temeljitije proučavanje korespondenta koji je imao veze s poviješću komunističkoga pokreta. U tom se

⁵ V. OŠTRIĆ, 1979, 113.

⁶ A. GLAVIČIĆ, 1979, 119–132; P. ROGIĆ, 1979, 97–108.

⁷ I. OČAK, 1980, 263–291. Znakovito, Očak u knjizi *Hrvatsko-ruske veze. Druga polovica XIX. i početak XX. stoljeća* uopće ne spominje Čopića.

⁸ I. OČAK, 1980, 266.

⁹ Jedno od uvrštenih pisama ustvari je napisao Ivan Brkić, a Čopić ga je supotpisao.

¹⁰ Uvidom u njezinu bibliografiju vidi se da je u prvom broju *Senjskoga zbornika* iz 1965. objavila rad "Nekoliko podataka o postanku i radu Trgovačke komore u Senju krajem 19. stoljeća", 225–231. D. PAVLIČEVIĆ u njezinu nekrologu bilježi da je Despot radila na izložbi o 150. obljetnici rođenja Kršnjavoga. (1995, 373)

smislu Antić, kao i Očak, u svom radu pozivao na manji broj pisama od onih koja su dosad sačuvana. S druge strane, pokazalo se da je Očaka korespondencija Čopić – Kršnjavi okupirala jer je ukazivala na teško spojive veze boljševičkoga prvaka s bivšim odjelnim predstojnikom i profesorom koji se u znatnom dijelu komunističke inteligencije držao negativnom pojavom.¹¹

Izneseni pisani materijal Čopić je slao Kršnjavomu koga je nazivao "svojim učiteljem". Time je ukazao na dubinu odnosa koju je održavao sa svojim profesorom i dobročiniteljem. Prvo pismo poslao je u ljeto 1912., kad je kao student prava bio na ljetnim praznicima. Sljedeći niz pisama i dopisnica uputio je nakon izbijanja Prvoga svjetskog rata. Prvo je sastavio kad je bio unovačen, zatim su slijedila ona nakon upućivanja na Istočno bojište, boravka u zarobljeničkim logorima, neuspješnoga pridruživanja jugoslavenskim dragovoljcima i naposljetku nakon priključenja boljševicima. Završni dio pisama i dopisnica vezan je uz povratak u domovinu i širenje komunističkoga pokreta, a na određeni način donose najveće iznenađenje. U njima se naime i dalje pokazuje lojalnost nekadašnjega studenta, koji se s iskustvima u Rusiji ideološki potpuno preobratio i čiji se modus komunističke ideologije i klasne borbe nije mogao uklopiti u Kršnjavijev idejni profil.

U tom smislu ta je korespondencija svjedočanstvo i o široj privrženosti članova mladohrvatskoga pokreta prema bivšemu predstojniku Odjela za bogoštovlje i nastavu koji je nakon prinudnog odlaska iz zemaljske vlade Khuena-Héderváryja zadržao bitnu ulogu u javnom životu tadašnje banske Hrvatske. Upravo na temelju sačuvanih pisama može se pouzdano utvrditi čvrstoća veza koje je Čopić imao s pojedinim mladohrvatima i kako su one bile dugotrajnoga karaktera. One ukazuju na njegovo prijateljstvo iz studentskih dana s Franom Galovićem, Ivanom Brkićem i Milom Budakom.¹²

Mladohrvatski pokret imao je u formalnom smislu svoju pretpovijest. Prvo je 1894. u Zagrebu novinar Dinko Politeo pokrenuo *Mladu Hrvatsku: smotru za politiku i knjigu*. Zatim je 1902. u Zagrebu pokrenut istoimeni časopis koji je nosio podnaslov *slobodan časopis za književnost, umjetnost i socijalni život*. Uređivao ga je Branko Vodnik. Obilježja su mu modernizam, propitivanje uloge klera u političkim kretanjima, zagovaranje slobode mišljenja, poticanje kritičkoga duha i osvajanje sloboda. Međutim, obje su publikacije bile kratkotrajna pojava na tržištu sve brojnijih tiskovina. Početkom 1908. započela je u glavnom gradu izlaziti *Mlada Hrvatska* koja nije imala izravnih veza s prethodnim poduhvatima

¹¹ O tom vidjeti njegove razgovore s Miroslavom Krležom u: I. OČAK, 1982, 145–149.

¹² T. LUETIĆ, 2012, 274.

Sl. 2. Učenici VI. razreda Senjske gimnazije – V. Ćopić stoji treći slijeva
(izvor: I. OČAK, 1989, 187)

pod istim imenom. Riječ je bila o časopisu skupine pravaški orijentirane mladeži, koja je obuhvaćala srednjoškolce i akademičare. U njegovim je redovima prodefilirao niz mladića koji će se kasnije afirmirati na javnoj sceni¹³. Otpočetak se pokazalo da je među njima prevladavalo različito shvaćanje pravaštva, tako da će se u budućnosti većina njih vezati uz različite političke struje, od kojih neke više neće imati dodirnih točaka sa starčevićanskim idejama.

Prema dosadašnjim saznanjima Ćopić je još za gimnazijskih dana u Senju pristupio pravaštvu. Dolaskom 1910. u Zagreb, gdje se upisao na studij prava na Pravnom fakultetu Sveučilištu Franje Josipa I., nastavio je djelovati među pravašima koji su nastupili u mladohrvatskom pokretu. U to vrijeme nesporno pada i poznanstvo s Kršnjavim. Priroda toga poznanstva imala je utemeljenje u trima činjenicama. Prvo, Kršnjavi je očito bio zaštitnik dijela studenata kojima je slijedom osobnog autoriteta te poznanstava u sveučilišnom Senatu i Odjelu za bogoštovlje i nastavu pomogao u dobivanju studentskih pogodnosti poput

¹³ T. MAŠTROVIĆ, 2005, 308–310.

stipendija ili neplaćanja školarina ("naukovina"). Drugo, iako je Kršnjavi bio sveučilišni profesor povijesti umjetnosti, njegova su predavanja slušali i neki od studenata Pravnoga fakulteta, a neke je vodio i na studijska putovanja u inozemstvo. Treće, Kršnjavi je u to vrijeme imao i određenu poziciju u redovima Stranke prava (tzv. frankovačkim pravašima), kojoj je pristupio 1906. godine uoči aneksije Bosne i Hercegovine, a može se zaključiti da je osobito bio povezan s organizacijom mladohrvata koju je otvoreno podupirao.¹⁴

Povjesničari omladinskoga pokreta nisu dosad monografski obradili mladohrvatski pokret. Zbog toga nedostaje cjelovitiji uvid u njegov postanak i razvitak koji bi omogućio da se Čopića preciznije odredi u sklopu te omladinske organizacije pravaške provenijencije. Unatoč pravaškoj pozadini, tijekom toga pokreta ukazivao je na pojavu idejnih pukotina. Razlog je ležao u krizi pravaštva nakon aneksije Bosne i Hercegovine te unutarnjega raskola stranke kad se nisu ispunili planovi koje je pravaški prvak Josip Frank iznosio u javnosti. Cijepanje stranke ukazalo je na slabosti ideološkoga vodstva koje nije uspijevalo pronaći odgovarajući program okupljanja oko pravaštva. Osim toga, zaoštavanje u banskoj Hrvatskoj izazvalo je uvođenje komesarijata, koji je iznimno nepovoljno djelovao na odnos znatnoga dijela javnosti prema nagodbenomu sustavu i dualističkoj strukturi Austro-Ugarske. U tom se smislu vrlo brzo i među dijelovima mladohrvatskoga pokreta reflektiralo nezadovoljstvo koje je rezultiralo kritikama stranačkih prvaka i traženjem novih rješenja. Tako će i Čopić biti u onoj skupini mladeži koja je propitivala dotadašnja dostignuća pravaštva i hrvatske politike, ali nije pristupio onima koji su se sasvim udaljili od Stranke prava. S već spomenutima Budakom, Brkićem i Galovićem ostao je uglavnom lojalan stranačkomu vodstvu, iako je očito bilo razočarenje ostvarenim dostignućima pravaških seniora. Lojalnost se u Čopićeve slučaju očitovala i na razini Senja, gdje je na posljednjim izborima za Hrvatski sabor krajem 1913. jasno podupirao kandidaturu frankovačkoga pravaša Drage Vlahovića, pokazujući pritom kritičko stajalište prema istupima suparničkih struja u pravaštvu i zastupnicima drugih političkih opcija.¹⁵ Čopićeve vrijednosti istodobno su mu osigurale dosezanje visokih položaja u mladohrvatskom pokretu, u čijim je redovima dogurao do odbornika u Akademskom potpornom društvu na Sveučilištu u Zagrebu i do predsjednika pravaške omladine u klubu Kumičić. Nakon Prvoga svjetskog rata Čopić je izjavio da je nesporno pripadao "mladohrvatima", ali

¹⁴ I. BRKIĆ, 1942, 12; S. MATKOVIĆ, 2015, 76.

¹⁵ Više o Vlahoviću i njegovu značenju za senjsko gospodarstvo i politiku u: M. KOLAR, 1997, 151–168.

da su se oni razlikovali od službenoga vodstva frankovačke Stranke prava i dijela starčevićanske političke misli koja je zaobilazila srpsku nacionalnost u Hrvatskoj.¹⁶ U kontekstu njegove korespondencije razvidno je da je i Kršnjavi koristio mladohrvatski pokret kako bi kritizirao frankovačke prvake jer nije bio zadovoljan načinom na koji je Stranka prava pristupila rješavanju nacionalne politike, navlastito uspostavljenom suradnjom sa skupinom kršćanskih-socijala oko lista *Hrvatstvo*. U tom je smislu ostao dosljedan svojoj liberalnoj prošlosti koja je pak odgovarala poziciji mladohrvata, u čijim je redovima bitna sastavnica programa bila kritika političkoga katolicizma.

Najviše je priloga, koje je Čopić slao Kršnjavomu, nastalo za Prvoga svjetskog rata. Čopić je prvo unovačen u zajedničku vojsku, pješačku pukovnicu br. 28, a zatim je prebačen u zavičajnu 79. pješačku pukovnicu, s kojom je otišao na bojište. U travnju 1915. dospio je u rusko zarobljeništvo na Istočnom bojištu ("rusko ratište") u Karpatima. Prema kasnijim izjavama svojevoljno se predao sa svojim vodom ruskoj vojsci protiv koje slavenski vojnici, izuzevši Poljake, iz šarolikoga kontingenta austro-ugarske vojske nisu bili pretjerano motivirani za borbu, kao u nekim slučajevima okršaja na talijanskom bojištu.¹⁷ U pismu od 13. travnja 1915. zapisao je da je bio zarobljen zbog neprijateljskoga manevra koji je završio okruženjem i neizbježnošću polaganja oružja. U svakom slučaju našao se u zarobljeništvu relativno rano, znatno prije ljeta 1916. i poznate Brusilovljeve ofenzive u Galiciji, koja je nanijela ogromne gubitke austro-ugarskoj vojsci. Iz analizirane korespondencije i naknadnih svjedočanstava može se utvrditi da je Čopić boravio u logorima u Taškentu, Kijevu, Odesi, Kerensku i Bobrovu, a nakon boljševičke revolucije bio je u Moskvi, gdje je započeo razvijati svoju političku karijeru u komunističkim redovima.¹⁸

Za boravka u Kerensku ponovo se našao s mladohrvatskim sudrugom Ivanom Brkićem, koji je također uoči i za vrijeme Prvoga svjetskog rata vodio

¹⁶ D. MARKOVIĆ – LJ. RISTOVIĆ, 1969, 86.

¹⁷ Izgleda da je tada bila riječ o masovnom dezertiranju, primjerice za vrijeme bitke kod Esztebnekhuta, kad je zbog brojnih prebjega poslije donesena odluka o raspuštanju 28. pukovnije s kojom je Čopić započeo svoj vojni put. Povjesničari još raspravljaju je li niski borbeni moral bio posljedica nedostatka habsburškoga patriotizma ili krivih poteza vrhovnoga zapovjedništva austro-ugarske vojske. Vidi: R. LEIN, 2010, 231–255.

¹⁸ I završetak Čopićeve karijere, nakon emigracije u SSSR 1925., gdje djeluje pri Kominterni, a također za nju obavlja važne zadatke u Čehoslovačkoj, Njemačkoj i Austriji, vezan je uz Moskvu. Naime, nakon povratka iz Španjolske, u kojoj je postao zapovjednik XV. internacionalne brigade, vraća se u Moskvu u rujnu 1938., a u travnju 1939. pogubljen je u Staljinovim čistkama. Više na: ČOPIĆ, VLADIMIR, *Hrvatska enciklopedija*, URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13593> (2021-3-15)

korespondenciju s Kršnjavim.¹⁹ Tako je Brkić u pismu od 28. listopada 1916. izvijestio svoga učitelja da je Čopić prebačen u Kerensk.²⁰ Početkom sljedeće godine također je izvijestio da se obojica još uvijek tamo nalaze. Brkićeva pisma svjedočanstvo su čvrstih veza među dijelom pripadnika mladohrvatskoga pokreta, iz kojih je proizašla i komunikacija uspostavljena s Milom Budakom, koji je tada bio u talijanskom zarobljeništvu u Muro Lucanu, gdje se našao u proljeću 1916. nakon što je bio pao u srpsko zarobljeništvu i zatim nakon okupacije Srbije prebačen s drugim zarobljenicima u Italiju. S druge strane, Budak se kao ratni zarobljenik isto tako javljao Kršnjavomu.²¹ U pismu od 19. srpnja 1916. izrazio je zanimanje za Čopića. Upravo mu je Kršnjavi na temelju svoje korespondencije s Čopićem i Brkićem poslao obavijesti o bliskim prijateljima iz predratnoga razdoblja. Tako se, uz potporu svoga zaštitnika i u okolnostima Prvoga svjetskog rata i boravka u različitim zarobljeničkim logorima, dio mladohrvatskih pristaša ponovo povezo. Iz drugih Čopićevih pisama uočava se još da je prije pristupanja boljševicima prošao kratkotrajnu epizodu s Dobrovoljačkom divizijom, koju nije spominjao u dopisima jer bi zbog prelaska na stranu ratnih neprijatelja došao pod udar austro-ugarskih vlasti zbog veleizdajničkoga ponašanja. Čopić i Brkić bili su među onim zarobljenim časnicima koji nisu prihvatili položiti prisegu srpskomu kralju Petru.²²

Prilozi iz rata ukazuju na niz pojedinosti. Na prvome mjestu vidi se da stižu cenzurirana pisma iz ruskoga zarobljeništvu koja su unatoč nadzoru dopuštala određeni oblik komuniciranja. Prevladavaju dopisnice jer je na taj način bila osigurana brža dostava i lakši nadzor tekstova. Čopić javlja o promjenama raspoloženja tijekom boravka u raznim logorima, uvjetima života koje pogoršava neprestani rast cijena hrane, na mogućnosti pokušaja nastavka studiranja prava i poučavanja u stranim jezicima. Pouzdanost veza između korespondenata potvrđuje zapis o pomoći Kršnjavoga u obavještavanju Čopićevih roditelja i uspostavljanju pisanih veza s drugim članovima mladohrvatskog pokreta.

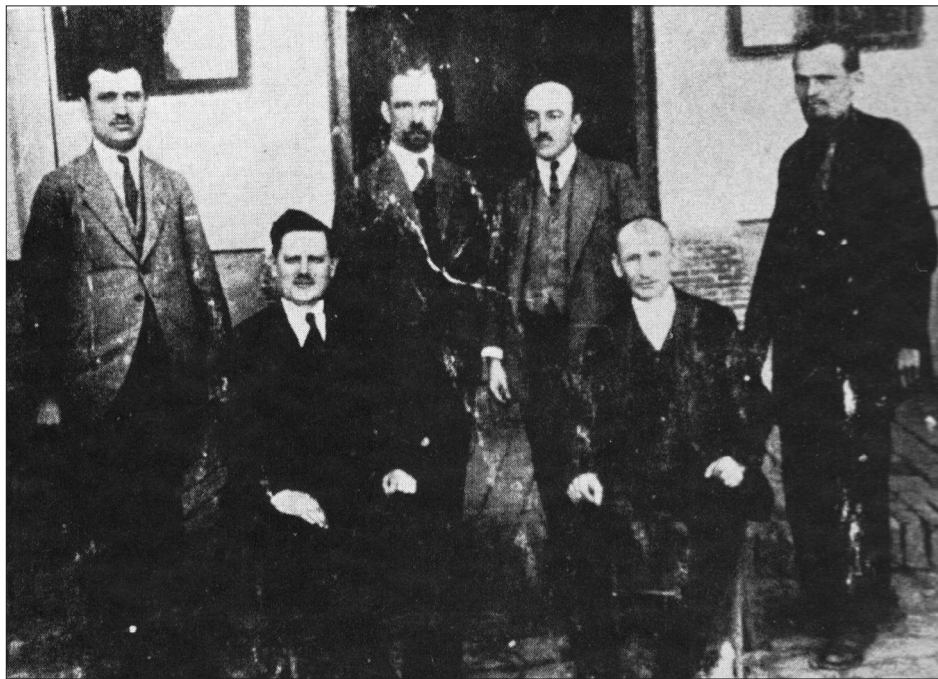
¹⁹ Ivan Brkić (Lovinac, 1889. – Zagreb, 1946.) studirao je slavensku i klasičnu filologiju u Zagrebu, Beču i Pragu. Vidjeti u: *Hrvatski biografski leksikon*, <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2840> (2021-3-15)

²⁰ HR-HDA-804, kut. 11.

²¹ HR-HDA-804, kut. 16. Pisma koja je Budak upućivao tijekom Prvoga svjetskog rata objavljena su u: T. JONJIĆ – S. MATKOVIĆ, 2012, 250–253. Budak je u međuraču branio Čopića na dvama sudskim procesima.

²² U jednom od sudskih postupaka Čopić je izjavio da je otišao u dobrovoljački korpus u Odesi, gdje je nakon dva mjeseca bio "vraćen u zatvor" jer se bunio protiv "rdavog postupka sa vojnicima, naročito Hrvatima i Slovencima". Vidi: *Politika*, 1925, 3.

Sl. 3. Vladimir Čopić (stoji, drugi slijeva) s istaknutim rukovoditeljima KPJ u požarevačkom zatvoru, 16. travnja 1923. (izvor: I. KOVAČIĆ, 1978, 392)

Neposredno nakon osnivanja Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca Čopić se vratio u domovinu i sudjelovao u organiziranju komunističke partije u novoj državi. Pritom je odigrao vidnu ulogu u profiliranju revolucionarne ljevice koja se odvojila od socijalne demokracije čiji su prvaci otpočetak bili potpuno lojalni režimu u Beogradu. Komunistička pripadnost značila je ne samo otvoreni otpor prema političkim vlastima nego i prema kapitalističkoj strukturi monarhije. Iz pisama se može opaziti da Čopić, sada već kao uvjereni komunist, i nadalje nastavlja obavještava Kršnjavoga o svojim stajalištima. Premda umirovljeni profesor nije imao razumijevanje za lenjinističku ideologiju, on je primio više dopisa od svoga pulena.²³ Iz toga se može nesumnjivo zaključiti da je bila riječ o čvrstoj povezanosti koju ni političko-svjetonazorske razlike nisu mogle poremetiti. Čopić mu se nastavio javljati iz raznih mjesta (Zagreb, Beograd, Požarevac, Senj) i pretežno opisivati ozračje u kojemu se otvoreno očituje njegova komunistička djelatnost. Svjedočio je o zatvorskim iskustvima koje je

²³ Vidjeti: I. KRŠNJAVI, 1986, 871.

stjecao zbog povezanosti s aferom Diamantstein i progona vodećih komunista zbog atentata na kralja Aleksandra.²⁴ Konačno, izvijestio je Kršnjavoga o svom radu u Ustavotvornoj skupštini, gdje je bio predsjednik parlamentarnoga kluba Komunističke partije.

1.

[Pismo]

Senj, 13. kolovoza 1912.

Već sam iz lista prijatelja Galovića²⁵ saznao za udes moga namještenja u plemićkom konviktu. Iskreno moram priznati, da nijesam bio ravnodušan zato, da li ću biti namješten, dok sam u tom gledao najbolji izlaz iz ove bijede. Sad bo mi i opet predleži neizvjesnost i borba, koja me katkada dovede do momenata, kad izgubim vlast nad sobom. Znam, da je to samo slabost, ali si ipak ne znam pomoći.

Uzrok toj slabosti jest, što i s eventualnim uspjehom ovakve borbe ne bih polučio svrhe, za kojom idem. Dakle naime žudim za naukom i dok mi je to jedina svrha, dotle moram u borbi za kruhom da zabacim i pomisao na knjigu. S toga me ta borba čini malodušnim.

Nikada nijesam bio tako zadovoljan, kao kad sam s dragim prijateljem Budakom²⁶ radio za ispit uzasve, što smo znali dnevno raditi 16-17 sati, te što se u vrlo kritično doba svalila na nas bura Jukićeva atentata.²⁷ U večer pred sam ispit imao sam odvažnost da zapjevam, kao da se spremam na svadbu. No tu me je zadovoljavala svaka nada, sada pak biva obratno.

Preostaje mi dakle, da bez kormila povjerim lađu vjetru. Vašem savjetu imam da zahvalim, što sam zabacio odluku, da putujem u Ameriku, jer premda sam uviđao da tijem putem ne bih polučio određene svrhe, ipak bih njim udario.

Presvijetli gospodine! Vrlo ću se rado držati načela, po kojem ne bih smio početi ono, što ne mislim dovršiti. Moja je želja također da dovršim pravo i upravo stoga, što želim da tu disciplinu čestito proučim, ne ću da u kakvom uredu služim poput mašine, jer bih tijem izgubio najdragocjenije vrijeme, što bih ga posvetio nauci.

---

²⁴ Više o aferi Diamantstein u kojoj se, između ostaloga, i Čopića sudski teretilo za organiziranje revolucije u Kraljevini SHS u dosluhu s mađarskim revolucionarima vidjeti u: I. OČAK, 1988.

²⁵ Fran Galović (Peteranec kraj Koprivnice, 1887. – Radenkovići, 1914). Galović je maturirao 1906. u zagrebačkoj Donjogradskoj gimnaziji, a zatim je upisao studij slavistike i klasične filologije na Sveučilištu u Zagrebu. Tijekom studija uključio se u rad mladohrvatskoga pokreta. Poginuo je u redovima austro-ugarske vojske na srpskom bojištu.

²⁶ Mile Budak (Sveti Rok, 1889. – Zagreb, 1945.). Budak je maturirao 1910. u sarajevskoj Gimnaziji. Potom je upisao studij povijesti i zemljopisa, ali se ubrzo prebacio na studij prava na Sveučilištu u Zagrebu, kojega je, za razliku od Čopića, dovršio nakon povratka iz Prvoga svjetskog rata.

²⁷ Misli se na atentat Luke Jukića (1887. – 1929.) koji je izveo 1912. u Zagrebu, nedaleko od banskih dvora, na komesara Slavka Cuvaja, pri čemu je ubio banskoga savjetnika Ivu Hervoića. Najbolji opis atentata donosi: J. HORVAT, 2006, 136.

Oprostite mi, presvijetli gospodine, što sam na uštrb Vaših važnijih poslova oduljio ovaj list. Žao bi mi bilo, da ga shvatite kao molbu. Dok ste Vi naime učinili mnogo dobra meni, ne poznavajuć niti mene niti mojih prilika, mogli bi me lahko smatrati čovjekom, koji traži čim veću udobnost.

Stog Vas molim, presvijetli gospodine, da ga shvatite kao moju ispovijed. Meni bi dapače bilo vrlo žao, da se na bilo koji način pobrinete za me, gubeći tijekom dragocjeno vrijeme.

Zahvalnost, što Vam ja dugujem jest ogromna, pa bi bilo smiješno i pomisliti, da bih Vam je s par riječi mogao uzvratiti. Ne nadam se, da ću ikada imati prilike da Vam se za učinjeno dobro dostojno zahvalim, no ja sam u svakom slučaju spreman tu zahvalnost zasvjedočiti djelom.

Ne mogu a da ne spomen još te to, da mi je u ovim časovima uspomena na Veneciju najugodnija, a čežnja, da još jednom vidim one prekrasne kulturne spomenike, sve veća.

Srdačan pozdrav malom Mladenu.²⁸

S velepoštovanjem
Vaš iskreni učenik
Vladimir Čopić

2.

[Pismo]

Prag, 28. decembra 14.

Presvijetli gospodine!

Vrlo mi se je teško odlučiti nato, da se u nevolji obratim na Vas za potporu, ali prilike me neminovno tjeraju na taj čin.

Ja mislim, da bi hladnokrvnije mogao na bojište klati i čekati smrtonosnu kuglu, nego li moliti potpore. Da izbjegnem tim nesretnim molbama, ja sam se koncem studenoga bio dobrovoljno javio k Marschkompaniji,²⁹ ali me ni tamo ne pustiše. Sudeno mi je još minimum mjesec dana ostati ovdje u Pragu.

Najveća je nevolja u tom, što nas sad befördovaše³⁰ na Kadett-Aspirante,³¹ a to znači, da plaća ostaje gotovo ista kao u infanterista,³² a zahtjevi, pogotovo u društvenom pogledu sto puta veći. Čovjek mora da igra ulogu časnika bez plaće. Ona "korisna" vremena, što sam ih proživio kao infanterist i korporal³³, postavljala su daleko manje zahtjeve na džep.

---

²⁸ Mladen Mikuličić (1909. – 1977.), unuk Izidora Kršnjavija, odnosno sin njegove kćeri Ruže. U jednom ratnom pismu koji Budak šalje Kršnjavomu piše: "Dok se ne vratim, Mladen će biti gimnazijalac, ako ne bude vojnik". HR-HDA-804, kut. 16.

²⁹ Njem. satnija koja je poslana u hodnju kao pojačanje.

³⁰ Od njem. befördern, što znači promaknuti.

³¹ Njem. pitomac.

³² Njem. pješak.

³³ Njem. desetnik.

A pomoći inače ni od kud ne dobivam. Nas četiri brata³⁴ nalazimo se sada u vojničtvu, pa je isključeno, da od kuće dobijem kakvu potporu, dok i u boljim prilikama nijesam mogao s te strane da dobijem.

Ja se dakle moram obratiti na Vas, presvjetli gospodine, i zamoliti Vas, da mi pozajmite svotu od 60 kruna, što će mi dostajati, da kupim bar sitnice kao sablju i toplo rublje za bojno polje. Vratim li se s bojnog polja, ja ću Vam s osobitom zahvalnošću vratiti novac, čim se moje materijalne prilike poboljšaju.

Dakle ta neugodna priča o parama je gotova!

Inače sam u ovih pet mjeseci, što ovdje proboravih, imao prilike, da upoznam najslavenofilskiji elemenat – Čehe. Ni najmanje nijesam oduševljen s njima. Čisto je nevjerovatno, da je ovaj lijepi Prag sa mutnom i maglovitom Vltavom, sa crvenim zimskim suncem i mnoštvom tornjeva raznoličnih stilova, da je to vlasništvo Čeha.

Obzirom na sam rat, čini se, da su vrlo veliki prijatelji bježanja. Nekako su s nasladom pripovijedali, da su Ruse tako izmorili, da ih nijesu mogli stignuti pri bježanju.

O ponosu nema ni govora. Njihovi učitelji i bankovni činovnici naj sretniji su, ako mogu u bojno polje ići kao Offiziersdieneri³⁵ ili s trainom,³⁶ samo da budu čim dalje od ratne opasnosti.

Prag je inače u ovo vrijeme pun senzacija, što se prenose od usta do usta, tako; da su Potoriek³⁷ i Frank³⁸ od Srba obješeni, car Vilim da je kod Lodza ranjen i t. d. S osobitom nasladom pričaju o tome, kako je naša armija nastradala negdje na jednom ili drugom bojištu.

S takovim ljudima mi je da proživem one interesantne bojne časove. Iskreno sam rekao mojim kolegama Česima, da ću više hitaca potrošiti na Čehe radi kukavičluka, nego li na neprijatelja.

S veleštovanjem

VČopić

3.

[Pismo]³⁹

Presvjetli gospodine!

Još je uvijek snažna ona deprimiranost koja me obuzme, kad se sjetim moje molbe. To je faktično dokaz slabosti, pa mi jedino preostaje, da iz redova malih i slabih uprem prstom

³⁴ Josip, Lorenzo, Milan i Vladimir.

³⁵ Njem. časnički poslužitelji.

³⁶ Engl. vlak.

³⁷ Oskar Potiorek (1853. – 1933.), vojni guverner u Bosni i Hercegovini te zapovjednik 6. armije koja je pod njegovim vodstvom neuspješno ratovala protiv srpske vojske.

³⁸ Liborius von Frank (1848. – 1935.), general pješništva, na početku rata zapovjednik u borbama protiv Srbije.

³⁹ Ovo nedatirano pismo Očak stavlja u ožujak 1915., u vrijeme prije Čopićeva odlaska na bojište. Pismo je moglo biti napisano i tijekom veljače te godine, a sigurno je sastavljeno u Rijeci, gdje se tada nalazila 79. pješačka pukovnija zajedničke vojske ("Jelačićevci"). O toj postrojbi vidi: N. TOMINAC, 2015–16, 489–524.

u onu: "Erare humanum est!"⁴⁰ Da sam imao nakanu oguliti, prevariti, ne bi me se toliko dojmilo, jer bi to bio znak pokvarenosti, a ta mi nije odurnija od slabosti.

Tješim se, da ćete mi bar Vi, presvijetli, oprostiti, uvaživši okolnosti, što sam se nalazio u lošim prilikama i bijednom društvu.

Moji kolege kod 28. reg.[imente] faktično su odlazili kao kadet-aspiranti u bojno polje, dakle s dohotkom od 80 fil[ira] dnevno, a Ausrüstung⁴¹ što se dobije nije dostatan.

Da sam pričekao s molbom još par dana, bio bih si prištedio tu blamažu. 5. siječnja naime transferiran sam k 79. reg.[imenti], čemu se nijesam nadao. Tim su se dakako promijenile i materijalne prilike, jer sam ovdje kao i kod kuće, pa oni dohoci (Löhnung,⁴² Menage-geld⁴³ i t. d.) ne služe za pokriće najvitalnijih potreba (stan, jelo, i t. d.).

I bez obzira na tu stranu, ovo me je transferiranje vrlo razveselilo. U prvom redu zato, što sam se riješio gadnih Pemaca,⁴⁴ i došao među ljude, kojih dušu poznajem. Razumijevanje s momčadi, također je vrlo važna stvar u ovo doba. Da sam s Česima otišao u boj, dvojim ne bi li moja kugla došla iz vlastitih redova, a i ja sam njima iskreno priznao, da će mi najteže biti nositi ovo patrona, što bi ih upotrebio na njih same.

Mrk izgled i jak glas mora posjedovati onaj, koji hoće da u vojništvu nešto vrijedi pa su mi ta svojstva pribavila povjerenje sa strane moga Kompagnie-kommandanta.⁴⁵ Dok se inače Charge⁴⁶ ovog stepena upotrebljuje kao Zugs. kommandanti,⁴⁷ meni je povjerena čitava Kompanija rekruta. Stoga razloga neznam, da li će me uskoro poslati u forn⁴⁸, osim ako se dobrovoljno javim, što je vrlo vjerojatno.

Bude li želja za pustolovinama jača od patriotizma, skoro ću se naći u Galiciji, kamo je ova reg.[imenta] premještena s juž. bojišta.

Opazio sam naime kod njemačkih kolega u 28. reg[imenti] da je u njih želja za životom jača od borbe za domovinu i smrt za istu. I mi i dakle morali polaziti sa stanovišta štediti s energijom.

Ako me pak dodijele k Marsch-komp. udovoljit će mojoj želji za pustolovinama.

Brkić⁴⁹ je ovdje, i to kod moje kompanije. Sad istom konstatiramo, da smo preko 2 mjeseca bili istodobno u Pragu.

S dubokim poštovanjem

odani Vam

V. Čopić

---

⁴⁰ Lat. Ljudski je griješiti!

⁴¹ Njem. oprema.

⁴² Njem. vojnička plaća.

⁴³ Njem. novac za hranu.

⁴⁴ Misli se na Čehe.

⁴⁵ Zapovjednik pukovnije.

⁴⁶ Njem. čin ili vojnički položaj.

⁴⁷ Njem. zapovjednik voda.

⁴⁸ Vjerojatno od njem. Vornan, tj. prema prvim linijama bojišnice.

⁴⁹ Misli se na Ivana Brkića.

4.

[Dopisnica-Feldpostkorrespondezncarte]

Ilustrissmisus

Dr Izidor Kršnjavi

Sectionschef a. D.⁵⁰

Zagreb, Kroatien

Absender

Kdr. Asp.

V Čopić

VIII. M. Komp.

31. Feldjägerbaon

Feldpost 57

Put u smrt, 17. III. 15.

Naša pogana stopa stupila je već na "bratsku zemlju".⁵¹ Mi sretnici! Ni u smrt ne možemo prije nego li nam oni dadu "Passierschein."⁵²

Moj rastanak sa Zagrebom nije bio težak. Apsolutno ne nalazim razlike između ovog putovanja i onih mojih prijašnjih n. pr. kući na ferije. Tako nešto obična.

Presvijetli! Osobito me veseli, što sam mogao da Vas prije odlaska pozdravim. Ni rastanak s roditeljima ne bi imao jačih dojmova nego li ovaj s Vama.

Inače želim, da čim prije stignemo u bojno polje.-

Čini mi se, da našeg Bataillona,⁵³ koji se nalazi u Gefechtu⁵⁴ nećemo tako lako naći.

Nadam se, da ću Vam se skoro moći javiti s kakvom interesantnom pustolovinom.

S dubokim štovanjem i najsrdačnijim pozdravima

Vaš VČopić

5.

[Dopisnica-Levelező-Lap]

Veleštovani gosp.

Dr. Juraj Mikuličić⁵⁵

Josipovac 5

Zagreb

Kroatien

18. III. 15.

⁵⁰ Njem. odjelni predstojnik izvan službe.

⁵¹ Ovdje se misli na Kraljevinu Ugarsku.

⁵² Njem. propusnica.

⁵³ Njem. bojna.

⁵⁴ Njem. okršaj.

⁵⁵ Čopić u jednom od priloženih pisama bilježi da je namjerno slao pisma na ime dr. Mikuličića, koji je bio suprug Kršnjavije kćeri Ruže.

Ovo nam je dosada zadnja postaja. Kada i kamo ćemo dalje neznamo. Ovdje smo susreli prvi vlak ruskih zarobljenika a prije toga naših ranjenika. Vrijeme plačljivo.

Srdačno Vas pozdravlja Vaš

VČopić

6.

[Dopisnica-Levelező-Lap]

Abs. Kdt. Asp. V. Čopića

VIII, M. Komp. F. Z. B. 31 Feldpost 57

Wohlg. Herrn

Dr Juraj Mikuličić

Zagreb

Kroatien

20. III. 15.

Još samo par kilometara i onda će da bude kraj vožnji. Vijesti koje su se širile, da su Rusi prodrli daleko u zemlju, bile su lažne. Ovdje se apsolutno ne osjeća blizina bojne linije. Vrijeme tmurno, karpatski visovi prekrasni. Čisto uživam pri pomisli, kako ću se preko ovih bregova verati.

Najsrdahnije Vas pozdravlja

VČopić

7.

[Dopisnica – Tábori postai levelezőlap, K. u. k. 1. Eisenbahnkompagnie]

21. III. 1915.⁵⁶

Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionschef a. D.

Zagreb

Kroatien

Prekrasan dan – prvi dan proljetni. Na visovima Karpatskim iščezava snijeg možda – zadnji. Nalazimo se u jednom karpatskom selu, koje svojom vanjštinom posjeća na kršnu Liku. Nedjelja je. Momci veseli, šale se i pjevaju. "Danas nema Ausrückunga, ili danas je Kirchengang" itd. Apsolutno se ne zamjećuje, da se u blizini ovog kraja biju žestoki bojevi, tek što se zrakom viju bezbrojna jata vrana. Izgleda, da su i one sva svoja godišta pozvale na djelatnost. S juga se čuje grmljavina topova. Cestom prolaze mase vojnika. Sve posjeća na kakav svečani dan.

Još koji sat, pa ćemo da marširamo prema sjeveru. Sa vlastitim Baonom⁵⁷ se nećemo sastati. Područje gdje ćemo operirati, nije nam još poznato.

⁵⁶ Prema udarenomu pečatu ova je razglednica upućena 26. III. 1915.

⁵⁷ Bataljun.

Najsrdajnije Vas pozdrava Vaš
VČopić

8.

[Dopisnica – Tábori postai levelezőlap, K. u. k. 1. Eisenbahnkompagnie]

24. III. 15.

Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionschef a. D.

Zagreb

Kroatien

Danas pređosmo mađarsku granicu i stupismo na galicijsko tlo. Prekrasan vidik pružio nam se tu u srcu ovog lijepog gorja. Naši momci, po običaju veseli, zaboravili sasvijem na tešku borbu, koja nas skoro čeka, pjevali su, ijujukali i odvažno stupali.

Sutra će da bude konac pjesmi, koju će da zamjeni zviždanje kugli i bolno stenjanje. Veselim se, što se i taj momenat približuje. Preživim li, biti će to najskupocjeniji časovi u mom životu, padnem li, riješit ću se na lagan način borbe i života, koji nije uvijek najugodniji. Mene je doduše upravo ovijeh dana veselio život, bezbrižan život uz proljetno sunce, karpatski snijeg i kiselo židovsko vino, pa za sada još, bar što se mene tiče, nemam nakane da umirem.

Duboko štovanje i najsrdačniji pozdrav

Vaš

VČopić

9.

[Dopisnica-Tábori postai Levelezőlap]

A feladó

neve: Kdt. Aps. VČopić

czime: VIII. M. Komp. F. I. B. 31⁵⁸

Czim: Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionsschef a. D.

Zagreb

Kroatien

25. III. 15.⁵⁹

Presvijetli! Danas nas pogostiše kod Divisionsstaba generalskim objedom i obećaše nam da ćemo se za jedan sat naći u šančevima. Bojao sam se jedino toga, da će

⁵⁸ Na dopisnici je još otisnut pečat K.u.K. 1. Eisenbahnkompagnie.

⁵⁹ Na prednjoj stranici dopisnice udaren je pečat s nadnevkom 26. III. 15.

mi u pečenje ili crnu kavu pasti kakva granata. Dakle za jedan sat naći ćemo se u našim novim stanovima, dodijeljeni k 23. lov. bat.

Najsrdačnije Vas pozdravlja

Vaš

VČopić

10.

[Dopisnica - Tábori postai Levelezőlap]

A feladó

neve: Kdt. Aps. VČopić

czime: VIII. M. Komp. F. I. B. 23⁶⁰

Czim: Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionsschef a. D.

Zagreb

Kroatien

27. III. 15.

Presvijetli!

U znaku šrapnela i granata želi Vam sretan Uskrš

Vaš

VČopić

11.

[Dopisnica - Tábori postai Levelezőlap]⁶¹

Veliki četvrtak 1915.

Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionsschef a. D.

Zagreb

Kroatien

Kako li je patnja izvrsna škola za život! Odricanje i zadovoljstvo s malim njezine su posljedice. Vječna šteta, što čovjek ne može da iziđe zdrav iz svega toga, nego ga bolnički život raznježi. Pet dana i šest noći ležasmo u šančevima u vodi i blatu preko ¼ metra. Strašan život, kakav se naprosto neda zamisliti. Kako bi se zavidnim okom pratilo one ranjenike, koji su polazili iz šančeva! Jučer nas povukoše, da se par sati odmorimo, a sada ćemo da krenemo u nove Stellunge.⁶² U šumu zapasmo na noćište. Debeo snijeg

⁶⁰ Na lijevom rubu dopisnice još je otisnut pečat K. und K. 29. Infanterietruppendivisions.

⁶¹ Na prednjoj stranici dopisnice udaren je pečat s nadnevkom 4. IV. 15.

⁶² Njem. položaj.

naokolo leži, grane se savile pod težinom tog zimskog cvijeta. Spavati nam je u villi borovih grana. Pa ipak, kako se čovjek ugodno osjećao, kad nije osjećao one vode pod sobom. Večera kneževska. Ispekosmo komis,⁶³ pa ga polismo rastopljenom slaninom. – Zdravlje inače izvrsno, hvala mojoj čvrsto konstrukciji. Malo su noge otekle – možda početak reume – ali nato se nitko ne obazire. Jedina mi je želja da par mjeseci poslije svega ovoga proživim, pa makar bez ruku i nogu.

Veleštovanje i srdačan pozdrav

Vaš

VČopić

12.

[Dopisnica-Tábori postai Levelezöláp]⁶⁴

Czim: Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionschef a. D.

Zagreb

Kroatien

5. IV. 15.

Čudim se da sam još živ, ne radi toga, što ja sam to ne bih htio, nego jer je situacija takova bila.

Inače uvijek veseo, zdrav i zadovoljan.

Duboko Vas štuje i pozdravlja

Vaš

13.

[Dopisnica-Россия-Russie. Почтовая карточка – Carte postale]⁶⁵

Illustrissimus

Dr. Izidor Kršnjavi

Sectionschef a. D.

Zagreb

Kroatien

Kijew-via Romàniën

Lemberg, 13. IV. 15.

Presvijetli! 7. IV. zapadoh u ruske šake. Bijah napadnut s leđa radi nespretnosti pozicije. Uz ostalu nevolju bijah bolestan te sam ovdje dospio u bolnicu. Dan prije zarobljenja htio sam, da se javim bolestan, ali u nadi, da ću preboljeti u polju, ostadoh.

⁶³ Njem. vojnički kruh.

⁶⁴ Ova dopisnica nosi dva pečata. Prvi s podacima: K. u. K. Feldpostamt, 7. IV. 15. 96, a drugi Feldjägerbaon. Nr. 28.

⁶⁵ Dopisnica sadržava pečate petrogradske vojne cenzure i austro-ugarske cenzure pošiljke koja je stigla preko Crvenoga križa.

Sutra – po svoj prilici – putujem dalje, jer sam prizdravio, i to preko Kijeva valjda put Sibirije.

Iskreno Vas štuje i najsrdačnije pozdravlja s velecij. obitelju

Vaš

VČopić

14.

[Dopisnica]

на русском

2. IX. (20. VIII.) 1915.

Lieber Mladen! Schon fünf Monate in den Gefangenschaft! Gott weiss, ob ich nicht vielleicht bis 25 so zählen werde? Hoffentlich haben die Grausen dieser zeiten Doch nicht tangiert. Lass es Dir gut gehen.

Herzlichste Grüsse

Dein

VČopić

Kriegsgefangener Offizier

Vladimir Čopić

Taschkent

III. Batterie

Russland

15.

[Dopisnica]

на русском

3. X. (20. IX.) 1915.

Illustrissime!

Vielleicht werde ich einmal erklären können, warum ich bis jetzt nur an die Adresse des Herrn Dr Mikuličić und die des Mladen geschrieben habe. Ich fühle mich schon ziemlich gut. Die Hitze ist vorüber. Schon über sechs Monate habe ich gar keine Nachricht von niemanden erhalten. Tausend innigste Grüsse

von Ihrem

VČopić

Adresse: Kriegsgefangener Offizier

Vladimir Čopić

8 Ratte

Taschkent

Russland

16.

[Dopisnica]

на русском

Taschkent 29./16./ XII., 915.

Gerade am Weihnachtstage habe ich die geehrte Karte vom 4. XI. erhalten. Welch's eine Freude! Das ist nämlich bloss die zweite Karte aus der Heimat. Von zu Hause habe ich noch gar keine Nachricht. Den Tod Marquise Strozzi's muss ich, leider, bestätigen. Er ist im Sommer am Typhus u. Lungenentzündung gestorben.⁶⁶ Die Hitze war damals unerträglich.⁶⁷ Jetzt haben wir aber ein recht angenehmes Wetter. Ich habe russisch schon ziemlich erlernt, kann wenigstens alles lesen. Möchte gerne Mladens Photographie haben. Er muss schon ein ganzer Bursche sein.

Den würdigen Herrn Professor, H. Dr. Mikuličić u. den lieben Mladen grüsst herzlichst, Handküsse an die Damen

VČopić

17.

[Dopisnica]

Taschkent 6. II / 24. I. / 916.

Illustrissime!

Jučer sam primio cij. kartu od 21. XI. /dakle drugu./ Najsrdačnije zahvaljujem za obavijest mojim roditeljima. Pred nekoliko dana sam i od njih dobio vijesti. Radovalo bi me, kad bi mogao saznati, na kojem je "kraju svijeta" naš prijatelj Brkić,⁶⁸ da mu mogu pisati. Budakov udes⁶⁹ bi me također vrlo interesirao, nakon ove historije. Čini mi se, da je njegova ekskurzija najinteresantnija. Bilo bi poželjno, da se bivša "partaja" čim skorije sastane.

Iskreno poštovanje i najsrdačniji pozdravi
od Vašeg VČopića

18.

[Dopisnica Ivana Brkića koju supotpisuje Čopić]

Kerensk,⁷⁰ Gubernia Penza, 7. IX. 1916.

⁶⁶ Tito Strozzi kao vojnik je sudjelovao u ratu na ruskom bojištu, ali nije poginuo. <https://www.jutarnji.hr/globus/dinastija-strozzi-4085709> (2021-2-24)

⁶⁷ O nepovoljnoj klimi u Taškentu ("u Aziji") pisao je i u ratnoj dopisnici koju je uputio Marici Rogić 10/23. srpnja 1915. iz zarobljeništva. Vidi: A. GLAVIČIĆ, 1979, 128.

⁶⁸ Ivan Brkić (Lovinac, 1889. – Zagreb, 1946). Studirao je slavensku i klasičnu filologiju u Zagrebu, Beču i Pragu, a za Prvoga svjetskog rata bio zarobljen u Galiciji, da bi zatim četiri godine proveo u različitim gradovima tadašnje Rusije. Vidjeti natuknicu o njemu koju je napisala Karmen Milačić u *Hrvatskom biografskom leksikonu*, 1989.

⁶⁹ Budak je zarobljen u prosincu 1914. u Srbiji, u valjevskoj vojnoj bolnici. Nakon prodora vojnih snaga Središnjih sila povlačio se kao srpski zarobljenik preko Albanije do Italije, gdje je ostao do 1919. u zarobljeništvu, kad se preko Dubrovnika vratio u domovinu.

⁷⁰ Kerensk (današnji Vadinsk) dio je penzenskajske oblasti u Rusiji.

Illustrissime!

Ihre w. Karte vom 12/6 d. J. habe ich erst da empfangen. Das ist erste aus Kroatien überhaupt aus Oest.[erreich] im zwölf Monaten. Mit Čopić bin ich schon vom Mart d. J. zusammen. Danke sehr für Budak's Adresse.⁷¹ Wir haben ihm gleich geschrieben. Sie haben mit dem Geld auch gut gemacht. Es brauche ich notwendig, nur scheint's mir, dass wir von hier transferiert sein werden; deshalb bitte, schicken Sie mir das Gled noch nicht. – Nach Hause schreibe ich oft, alles aber umsonst. Nur vom Bruder aus Felde habe ich eine Karte vom 14/2 1916 mit Ihrer bekommen. Vor sechs Wochen habe ich nach Hause telegraphiert um Geld, keine Antwort. Ich habe geschrieben auch um meinem Winterrock. Glaubte, dass ich ihn leichter als eine Karte bekommen werde. Sonst wir sind ziemlich gesund und geht uns gut.

Herzlichste Grüße

von VČopić

Mit besten Grüßen

Ihr ergebenster

Jos. Brkić

Kriegsgefang Of.

I. Brkić

Kerensk, Gub. Penza, Russland

19.

[Dopisnica]

По хорватски! Kerensk, 15.(28.) IX. 1917.

Illustrissime!

Oprostite, što Vam se tako dugo vrijeme ne javljam. Možda će mi jednom biti moguće razjasniti Vam tu šutnju.

Naš položaj nije baš briljantan. Cijene na produktima svakim danom rastu, i dok je sve poskupilo za 400-500%, naša gaža ostaje uvijek ista (50 rubalja).

Ljeto smo proveli u toliko ugodno, šta smo se svaki dan mogli kupati. Inače vrijeme prolazi vrlo brzo čitanjem. Čitam najviše ruski, engleski, njemački i češki. Izbor lektire nije osobito velik. Na žalost nemam nikakvih juridičkih knjiga, jer su odveć skupe a da bi ih mogao nabaviti. Tako sve ovo vrijeme zanemarujem moju glavnu struku.

Često puta se sjećam milog Mladena. Nadam se, da ću od njega moći dobiti kartu vlastitom rukom napisanu. Vrlo bi me obradovala, ako bih mogao imati njegovu fotografiju.

Vijesti odatle dobivam vrlo malo. Čitavo ovo vrijeme (u Kerensku) sam dobio samo 3 karte od kuće. Već preko po godine nemam prilike, da govorim hrvatski.

S iskrenim poštovanjem i srdačnim pozdravima

Vaš V Čopić

Rukoljub mil. gđama, srdačan pozdrav g. Dr Mikuličiću i Mladenu.

⁷¹ Kršnjavi je dobio nekoliko Budakovih dopisnica, dok je ovaj bio interniran u Muro Lucarno (Potenza). HR-HDA-804, kut. 16.

20.

[Dopisnica]

Correspondence des prisonniers de guerre. – Корреспонденция для военнопленныхъ

Почтовая карточка

Illustrissimus

Dr Izidor Kršnjavi

Josipovac 5.

Zagreb

Hrvatska

Австро-Венгрия

По хорватски!⁷²

Bobrov, 16. XI. (3. XI.) 1917.

Illustrissime!

Od 23. X. nalazim se s Brkićem u Bobrovu.⁷³ Mala promjena, s kojom sam za sada zadovoljan. Skupoća je dakako i ovdje, kao svuda, ali ja se nadam, da će domovina uslišati vapaje zarobljenih sinova i povisiti naše "žalovanja" (=plaća). Moj zarobljenički semestar se približuje koncu treće godine, a bojim se, da će trajati i čitavu četvrtu. Ali bio konac semestra kad mu drago i kakav mu drago, ja znam, da ne ću položiti ispita. U ostalom, engleski sam izučio prilično dobro. Želim Vam sretnu novu godinu!

S veleštovanjem i srdačnim pozdravom

Vaš

VČopić

21.

[Čestitka s motivom Salomonske mudrosti]

Illustrissimus

Dr. I Kršnjavi

Zagreb

Josipovac 5

Senj, 1. I. 1919.

Sretnu novu godinu želi

VČopić

---

⁷² Plavom je bojom napisano *kroatisch*.

⁷³ Brkić je u pismu upućenom Kršnjavom 28. 10. 1917. zapisao: "Ovdje je bolje nego u Kerensku. Amo je i Čopić premješten. Zdravi smo." Brkić još javlja da je "otkrio" brata u Kijevskoj guberniji, a pismo je završio predviđanjem da rat još neće biti brzo svršen. HDA-HR-804, kut. 11.

22.

Oprostite, Illustrissime, šta Vam se već dulje vremena ne javljam. Ja sam 18. aprila oputovao iz Zgba na socijalistički kongres u Beograd, te sam tamo bio izabran u Centralno Partisko Veće i kao drugi sekretar partije morao sam ostati u Beogradu.⁷⁴ Odmah posle kongresa prvog sekretara⁷⁵ izgnaše u Albaniju, a nedavno je došao red na me. 26. V. bio sam pozvan u upravu varoši Beograd, prespavao tamo jednu noć sa raznim tipovima iz svih krajeva Indoslavije⁷⁶, a drugi dan mi je saopšteno, da se po nalogu g. ministra Pribičevića imam otpraviti u moje rodno mesto (Senj). Ja sam već kliktao od veselja i bio blagodaran g. Pribičeviću,⁷⁷ da ću se na ovako jeftin način (besplatno i pod sigurnom pratnjom) dočepati mora, kad, ali, umesto u Senj, spremiše me u ovdašnji sanatorij "Čerljena lampa"⁷⁸. Ja to tumačim time, da se g. ministar – makar da je imao najbolju volju, da me pošalje na kupanje – uplašio da bi prenaporno putovanje moglo dovest do komplikacija u mom zdravlju, pa me dao spremi u sanatorij. Ali moguće je i to, da je onaj gospodin, koji mi je saopštio da se imam otpraviti u Senj, lagao, moguće je čak, da je lagao g. ministar, a najverovatnije je to, da oni obadvojica lažu.

Kako bilo da bilo, ja se nalazim od srede (28. V.) ovde sa još nekom gospodom (Pernar – radićevac,⁷⁹ Ukiser, Berger, Löwenstein – židovi i t. d.). Kroz rupice na vratima – jer mi naime političari ne možemo šetati u hodniku – razgovaram sa džeparima i prostitutkama. Već sam prilično dobro naučio šatrovačku konverzaciju.

Juče dovedoše k nama jednog elegantnog gospodina – Čaklovića⁸⁰ – koga je čitava politička družina sažaljavala, da je sa ovako elegantnim odelom i cipelama zapao ovamo u ovo carstvo stenica i ušiju. On mi je pripovedao da sad izdaje Vaš prevod Dante-a i obećao mi poslati ovamo jedan primerak.⁸¹ Budući da se nada[m]

⁷⁴ Ovdje je riječ o kongresu ujedinjenja socijalističkih partija u Beogradu, održanom od 20. do 23. 4. 1919., na kojem je osnovana Socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunisti). Čopić je na kongresu izabran za tehničkoga tajnika i člana Izvršnog odbora. HR-HDA-1378, kut. 3.

⁷⁵ Misli se na Filipa Filipovića (1878. – 1938.), koji je poput Čopića poslije stradao u Sovjetskom Savezu.

⁷⁶ Vjerojatno se radi o preuzetom neologizmu koji je prvi upotrijebio indijski profesor Rahul Sanskritiyayan, nastojeći povezati vedsku kulturu sa slavenstvom. Sanskritiyayan je bio boljševički raspoložen i predavao je u meduraču na Sveučilištu u Lenjingradu. Zahvaljujem recenzentu moga članka na toj obavijesti.

⁷⁷ Svetozar Pribičević bio je tada ministar unutarnjih poslova. Više o tome u: H. MATKOVIĆ, 1972. i 1995.

⁷⁸ Prema I. OČAK, 1980, 270, crvena lampa je tada bila simbol redarstvenih postaja.

⁷⁹ *Korespondencija Stjepana Radića*, 1972, 188. Ivan Pernar javio je u pismu Stjepanu Radiću da je u zatvor iz Beograda doveden "njegov kolega Čopić (iz Senja)." Pernar je prije rata studirao pravo na Zagrebačkom sveučilištu u isto vrijeme kad i Čopić.

⁸⁰ Misli se na nakladnika Josipa Čaklovića. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata stradao u logoru Jasenovac.

⁸¹ Riječ je o Danteovu spjevu *Božanstvena komedija*, koji je Kršnjavi preveo s talijanskoga na hrvatski jezik i protumačio. Knjigu je 1919. objavio Grafičko umjetnički i nakladni zavod Jugoslavije u Zagrebu.

skoro izaći iz ove "citta dolente",⁸² ja sam ga zamolio, da Vam izruči iskrene pozdrave i ovo pismo.

Razlog, zašto se samnom ovako postupa, apsolutno mi nije poznat. Da me ne tereti nikakav materijal, na osnovu koga bi me se negde izvan granica Indoslavije, dakle u kulturnom svetu ne isključivši odavle (u odnosu prema Indoslaviji) niti - recimo Kinu, moglo progoniti, vidi se odatle, da se proti meni ne vodi nikakva istraga, niti me se, dakako, misli predati sudu. Kad bi se ovaj moj položaj definiralo, ta bi definicija glasila po prilici: ni suđen ni slobodan.

Pouzdamo znam, da me se odavle ne misli pustiti na polje sve do – revolucije.

Iskreno da kažem, ti njihovi progonozi ne mogu apsolutno narušiti moju flegmatičnost, ja se svemu tome u duši smijem, svestan onoga, šta će posle ovoga doći. Jedino mi je veoma žao, da me nisu otpratili u Senj i tamo internirali, jer bih u tom slučaju bio od koristi mojim siromašnim i starim roditeljima, dok će ovako, kad čuju gde se nalazim, biti vrlo zabrinuti već zato, šta njima ovakvi doživljaji političara nisu poznati. Radi toga se obraćam na Vas, Illustrissime, da napišete par reči mojim roditeljima i da ih utešite (adr. Jovo Čopić – Senj), jer meni to nije moguće.

Blagodari Vam i iskreno Vas pozdravlja

Vaš VČopić

Rukoljub mil .gđi Mikuličić,

pozdrav g. dr. Mikul. i dr. Bogdanu⁸³ i Mladenu,

VČ.

3. VI. 19.

23.

[Razglednica]

Beograd, 28. IV. 20.

Izidor Kršnjavi

Zagreb

Pantovčak 8.

Vrlo mi je žao, da Vas prije odlaska iz Zgbe nisam mogao posjetiti. Morao sam požuriti put zbog štrajka. Moje nastojanje ide zatim, da dođem stalno u Zgb. Ovde atmosfera – streikmässig. Mnogo naklapanja, laži, gluposti i – suvišnog straha. Pater Korošec⁸⁴ stekao besmrtnu slavu.

Srdačan pozdrav Vaš VČopić

⁸² Tal. [città dolente] grad boli. Izraz se spominje u trećem pjevanju Danteova spjeva.

⁸³ Bogdan (1885. – 1934.), Kršnjavijev sin.

⁸⁴ Anton Korošec (1872. – 1940.), svećenik i prvak Slovenske pučke stranke, od veljače 1920. ministar za promet u vladi Stojana Protića. Čopić ovdje aludira na Koroščevu ulogu u slamanju generalnoga štrajka prometnih i transportnih radnika na željeznicama i u brodarstvu.

24.

[Razglednica]

Beograd, 24. XII. 1920.

P.n.g. Izidor Kršnjavi

Zagreb

Istarska 8

Sretne praznike i Novu godinu želi

VČopić

25.

[Razglednica]

Građanin

Izidor Kršnjavi

Zagreb

Istarska 8

Jugoslavija

Pečuj, 30. XII. 1920.

Ono šta mi 1911. god. kraj najbolje volje nije pošlo za rukom, uspjelo mi je sada i protiv volje. U želji da Vas što prije posjeti, srdačno Vas pozdravlja

VČopić

26.

[Dopisnica]

Beograd, 25. V. 1921.

Presvijetli,

vjerujem da će Vas interesovati moj govor u načelnoj debati o ustavu, pa Vam šaljem stenografske bilješke, u kojima je on odštampan.⁸⁵ Ja sam ga obilježio crvenom olovkom. Oprostite mi, presvijetli, da Vam se ništa ne javljam. Toliko sam opterećen poslovima, da nemam ni jedne sekunde slobodnog vremena. Kraj najbolje volje da dođem u Zgb. nemoguće mi je.

Srdačan pozdrav Vama i rukoljub milostivoj

VČopić

---

⁸⁵ Misli se na Čopićevo govor u Ustavotvornoj skupštini, odnosno na raspravu o nacrtu Ustava. Vidjeti *Stenografske beleške Ustavotvorne skupštine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, 1921, 20. Tekst je objavio i M. SOBOLEVSKI, 1982, 45–56.

27.

[Razglednica]

Požarevac, 31. Jula 1922.

Već desetak dana nalazim se ovdje u Kaznenom zavodu. Imam mnogo razloga da budem zadovoljan, što sam ovdje. Higijenski uslovi daleko su bolji nego u Beogradu. Drugom zgodom odgovoriću opširnije na Vašu kartu koju sam dobio još u Beogradu.

Srdačno pozdravlja Vas i mil. gdju suprugu Vaš

VČopić

Adresa:

Požarevac

Kazneni zavod

28.

[Razglednica]⁸⁶

Mome dragom učitelju za uspomenu

VČopić

Zagreb, 23. Septembra 1923.

29.

[Razglednica s motivom Senja]

Gosp.

Iso Kršnjavi

Zagreb

Istarska ul. 8

Sa obala našeg plavog Jadrana toplo pozdravlja Vas i mil.[ostivoj] gđi želi da je ova karta nađe u najljepšem zdravlju.

Senj 29. IX. 1923.

VČopić

Literatura

I. Izvori

HR-HDA-1378, fond Ivan Očak

HR-HDA-804, fond Iso Kršnjavi

Korespondencija Stjepana Radića, pr. Bogdan Krizman, sv. 2, Zagreb 1972.

Stenografske beleške Ustavotvorne skupštine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Beograd 1921., knj. 1.

---

⁸⁶ Ova dopisnica nema ni pečata, ni adresu primatelja. Može se pretpostaviti da je uručena preko poznanika.

II. Knjige i članci

- Vinko ANTIĆ, Školovanje Vladimira Čopića i sudjelovanje u omladinskom pokretu, u: Ivo KOVAČIĆ (ur.), *Život i djelo Vladimira Čopića* (zbornik radova), Riječka tiskara, Rijeka, 1978, 15–50.
- Ivan BRKIĆ, Dr Iso Kršnjavi u povodu petnaestogodišnjice smrti, *Hrvatski narod*, 8. 2. 1942, br. 347, 12.
- Ante GLAVIČIĆ, Opis jednog dijela nepoznatih slika i pisama revolucionara Vladimira Čopića-Senjke, *Senjski zbornik*, 7, Senj, 1979, 119–132.
- Josip HORVAT, *Pobuna omladine 1911 – 1914*, pr. Branko Matan, Zagreb, 2006.
- Tomislav JONJIĆ – Stjepan MATKOVIĆ, *Iz korespondencije dr. Mile Budaka (1907. – 1944.)*, Zagreb, 2012.
- Mira KOLAR, Senjski gospodarstvenik i političar Drago Vlahović, *Senjski zbornik*, 24, Senj, 1997, 151–168.
- Ivo KOVAČIĆ (ur.), *Život i djelo Vladimira Čopića* (zbornik radova), Rijeka, 1978.
- Iso KRŠNJAVI, *Zapisci: iza kulisa hrvatske politike*, knj. 2, Zagreb, 1986.
- Richard LEIN, The ‘betrayal’ of the k. u. k. Infantry regiment 28, u: Arnold SUPPAN – Richard LEIN (ur.), *East European Identities in the 19th and 20th Century*, Hamburg, 2010, 231–255.
- Tihana LUETIĆ, *Studenti Sveučilišta u Zagrebu (1874-1914). Društveni život, svakodnevica, kultura, politika*, Zagreb, 2012.
- Dragan MARKOVIĆ – Ljubiša RISTOVIĆ, *Politička sudjenja*, knj. 1, Beograd, 1969.
- Tihomil MAŠTROVIĆ, *Paginae Iadertinae Antuna Gustava Matoša, Croatica et Slavica Iadertina*, 1, 2005, 291–311.
- Hrvoje MATKOVIĆ, *Svetozar Pribičević i Samostalna demokratka stranka do šestojanuarske diktature*, Zagreb, 1972.
- Hrvoje MATKOVIĆ, *Svetozar Pribičević: ideolog, stranački vođa, emigrant*, Zagreb, 1995.
- Stjepan MATKOVIĆ, Izidor Kršnjavi i njegovi pogledi na preuređenje Austro-Ugarske Monarhije na početku 20. stoljeća, u: Ivan MANCE – Zlatko MATIJEVIĆ (ur.), *Zbornik radova znanstvenog skupa Iso Kršnjavi – veliki utemeljitelj*, Zagreb, 2015, 76–91.
- Ivan OČAK, Nova građa za biografiju Vladimira Čopića, *Historija radničkog pokreta, NOR-a i socijalističke revolucije u Istri, Hrvatskom primorju i Gorskom kotaru*, 3, 1980, 263–291.
- Ivan OČAK, *Vojnik revolucije. Život i rad Vladimira Čopića*, Zagreb, 1980.
- Ivan OČAK, *Krleža – partija (Miroslav Krleža u radničkom i komunističkom pokretu 1917 – 1941)*, Zagreb, 1982.
- Ivan OČAK, Vladimir Čopić kao novinar, *Senjski zbornik*, 16, Senj, 1989, 185–198.
- Ivan OČAK, *Hrvatsko-ruske veze. Druga polovica XIX. i početak XX. stoljeća*, Zagreb, 1993.

- Stanislava KOPRIVICA-OŠTRIC, Vladimir Čopić, *Senjski zbornik*, 7, Senj, 1979, 83–88.
- Vlado OŠTRIC, Prilog istraživanju povijesne književnosti o Vladimiru Čopiću, *Senjski zbornik*, 7, Senj, 1979, 109–118.
- Dragutin PAVLIČEVIĆ, In memoriam Dr. Miroslava Despot (1912–1995), *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 28/1, 1995, 373–374.
- Pavle ROGIĆ, Sjećanje na Vladimira Čopića iz mladih dana njegova školovanja, *Senjski zbornik*, 1, Senj, 1979, 97–108.
- Mihael SOBOLEVSKI, *Vladimir Čopić 1891 – 1939*, Rijeka, 1976.
- Mihael SOBOLEVSKI, Djelatnost komunističkog poslanika Vladimira Čopića u ustavotvornoj skupštini od godine 1920. do 1921., *Senjski zbornik*, 9, Senj, 1982, 45–56.
- Suđenje Vladimiru Čopiću, *Politika*, Beograd, 8. 5. 1925., br. 6119, 3.
- Nikola TOMINAC, Ličani u "Velikom ratu" Zimska bitka za Karpate, siječanj – travanj 1915., *Senjski zbornik*, 42–43, Senj, 2015-2016, 489–524.

III. Internetski izvori

- BRKIĆ, IVAN, *Hrvatski biografski leksikon*, URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2840> (2021-3-15)
- ČOPIĆ, VLADIMIR, *Hrvatska enciklopedija*, URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13593> (2021-3-15)
- DINASTIJA STROZZI, *Jutarnji list*, URL: <https://www.jutarnji.hr/globus/dinastija-strozzi-4085709> (2021-2-24)
- Karmen MILAČIĆ, ČOPIĆ, VLADIMIR, *Hrvatski biografski leksikon*, URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2840> (2021-3-15)

THE CORRESPONDENCE OF VLADIMIR ČOPIĆ WITH ISO KRŠNJAVI

Summary

The article presents the letters that Vladimir Čopić sent to Isidor Kršnjavi from 1912 to 1923. The introductory part of the text provides an overview of the biographical data. The focus is on Čopić's affiliation with the "Young Croat" movement that Kršnjavi supported. It also appears that Čopić, as a student, enjoyed the favour of the old Professor. The largest number of articles refers to Čopić's appearance from Russian captivity during the First World War. In them can be read his mood and they describe the reunions with pre-war collaborators who were also captured on various battlefields. The correspondence shows that not even Čopić's adherence to Bolshevism damaged his friendship with and respect for Kršnjavi.

Keywords: Vladimir Čopić, Iso Kršnjavi, "Young Croat" movement, Senj, First World War, Communism